

# Rafael Cansinos Assens entre la glòria i l'oblit (1912-1916)

Per **María Dolores Saiz (Universidad Complutense de Madrid)**

**Citació recomanada:** Saiz, María Dolores. (2010). "Rafael Cansinos Assens entre la glòria i l'oblit (1912-1916)". *Obra Periodística*, 1.

<http://upf.edu/obraperiodistica/anuari-2/cansinosassens.html>

## Resum:

Quan a Espanya les corrents literaris es succeïen gairebé de forma precipitada: modernisme, ultraisme, noucentisme, etc., la figura de Rafael Cansinos Assens es perfila com una de les personalitats més curioses i interessants del moment, encara que alguns autors com César Antonio Molina li s'inclouen en el grup de "autors rars i oblidats" seguint Sainz de Robles.

**Paraules clau:** Rafael Cansinos Assens, La correspondencia de España, sefardites, Cervantes

## L'autor

Quan a Espanya les corrents literaris es succeïen gairebé de forma precipitada: modernisme, ultraisme, noucentisme, etc., la figura de Rafael Cansinos Assens es perfila com una de les personalitats més curioses i interessants del moment, encara que alguns autors com César Antonio Molina li s'inclouen en el grup de "autors rars i oblidats" seguint Sainz de Robles. Va ser assagista, periodista, novel·lista i traductor de famoses obres de l'àrab, hebreu, francès i rus. Primer modernista i més endavant ultraista, la seva vida i la seva obra es van veure afectades pel silenci que va imposar a Espanya la nostra Guerra Civil. És un autor que va passar del soroll i la brillantor de les tertúlies literàries al silenci. L'obra que li ha tret de l'oblit donant-li merescuda popularitat ha estat *La novel·la d'un literat* reeditada per Alianza el 1982, 1985, 2005, un fresc genial del Madrid variat i bulliciós en què va viure. Com a periodista, destaquen els seus treballs en *La correspondència d'Espanya*, *El Imparcial*, *La Libertad*, *La Tribuna* i *El País* entre d'altres. Va ser també director de la revista *Cervantes* des de 1918 fins 1922. Sevillà nascut el 1882, sent encara adolescent arriba a un Madrid de agitada vida literària, Madrid de tertúlies i rotllanes al qual s'incorpora amb entusiasme. Excel·lent crític, defensa els nous models de crítica literària davant la vella i destructiva crítica del passat i personifica la culminació del moviment ultraista.

## Tema/ període i articles triats

Molts dels articles periodístics de Cansinos Assens van ser publicats a *La Correspondència de Espanya* encara va escriure també a *El imparcial*, *El País*, *la Tribuna*, *La Libertad*, *El liberal* i en les principals revistes literàries del moment. Va viure Cansinos en una època agitada de la nostra història: en el polític, el regnat d'Alfons XIII amb els constants canvis de Govern, la setmana Tràgica de Barcelona, la crisi de 1917, la Dictadura de Primo de Rivera, la República i la Guerra Civil . Pel que literari, la successió de corrents a les que ja ludim, quan ja s'han apagat els ecos del 98.

Els articles seleccionats tenen un mateix objectiu-tot i que toca diferents aspectes del mateix-tema: fomentar el sentiment judeo sefardí en l'Espanya del moment. El discutit origen jueu de l'autor es tradueix en un interès molt acusat pels temes relacionats amb amb el judaisme, des del punt de vista històric, de la cultura en general però sobretot de la Literatura i la llengua.

## La publicació

*La Correspondència d'Espanya*. Antic diari noticiari fundat el 1859 viu en els primers anys del segle una greu crisi de la qual es recupera parcialment després del nomenament de Leopoldo Romeo com a director el 1906; sota la seva direcció, i en competència amb *ABC* i el recent creat trust: *El Liberal* , *El Imparcial* i *Heraldo de Madrid*, aconsegueix elevar la seva tirada. Romeo primava sempre la notícia davant els temes doctrinals i literaris. Va ser un diari monàrquic partidari de l'ordre, neutral en les lluites "entre les dretes i les esquerres espanyoles". El nou director incorpora a la seva redacció famosos periodistes com Félix Lorenzo, Delgado Barreto i Ramiro de Maeztu entre d'altres. El 1905 s'uneix a la redacció

## L'antologia

Els articles seleccionats es van publicar entre 1912 i 1916. Són textos breus, de qualitat excel·lent, de gran precisió i molt persuasius perquè Cansinos pretenia un objectiu per a ell molt estimat: aconseguir que els lectors utilitzessin la llengua com a vincle d'unió entre espanyols i sefardites. L'excusa: el centenari de Cervantes que se celebrava per aquestes dates, el 1916. Si molts sefardites repartits pel món parlaven a més del seu propi llengua, el català, pretenia l'autor atraure'ls cap a la llengua majoritària dels espanyols, en definitiva, consolidar la llengua com a vehicle de promoció del hispànic.

Són articles que fan una crida al entusiasme i la col·laboració dels lectors en un esdeveniment de gran importància per a la literatura. En un d'ells diu el mateix autor que els seus articles havien "suscitat un llarg moviment de simpatia a tot el món hispà", "Cervantes i els sefardites", *La Correspondència d'Espanya*, 27, desembre, 1913.

Els deu articles analitzats inclouen dos temes íntimament relacionats, el del centenari de Cervantes i la campanya de propaganda realitzada per tal d'atraure la col·laboració dels lectors, la seva participació en el Faust esdeveniment, la promoció del judaisme i dels sefardites - sefardites del Marroc, d'Orient, de Salònica, de Suïssa-units en múltiples actes de propaganda: associacions com la Hispanohebrea, congressos la celebració s'hauria de fer a Toledo, cicles de conferències entre les quals destaca la pronunciada pel Dr Yahud dedicada a "Heine i Yahud Ha-Levy" -que el nostre autor comenta amb especial devoció-. Va ser també important la fundació d'alguns diaris com "Kol Israel" publicat a Tànger i escrit en català. Un diari hispà israelita, (*La Correspondència*, 3 febrer, 1914). També fa referència Cansinos en els seus articles a les propostes realitzades en aquestes dates des de diferents diaris simpatitzants de la causa sefardita per periodistes entusiastes del projecte com Climent Calvo Iriarte, Saturnino Ximenez, destacant el nostre autor la figura de Sam Levy, desterrat a Lausanne.

La gran figura que aglutina tots aquests actes commemoratius és el gran especialista en Cervantes: Francisco Rodríguez Marín que segons Cansinos: "Amb un llarg gest paternal ha afillat la nostra iniciativa perquè els israelites d'origen espanyol fossin convidats a les festes cervantines ..." *La Correspondència d'Espanya*, 22, octubre, 1915.

En aquesta defensa aferrissada de la causa sefardita, Cansinos Assens toca també altres temes com la patètica situació que viuen els sefardites a Salònica sotmesos a la dominació helènica per decisió de les Potències. Suggereix nostre autor el suport dels moviments panhispànica i aquesta vegada ho fa en un to punyent: "... els nostres cants no van arribar als encerats orelles dels nostres compatriotes, i les nostres flors de eloqüència es agost en els erms més estèrils" "Sefardites de Salònica. Una súplica", *La Correspondència ...* 14, gener 1913.

### Articles triats

- "[La alianza hispanoisraelita. Para alusiones](#)", 13 de març de 1912
- "[Los sefarditas de Salónica. Una súplica](#)", 14 de gener de 1913
- "[Para el centenario de Cervantes. Una idea](#)", 25 de gener de 1913

- "[Cervantes y los sefarditas](#)", 27 de diciembre de 1913
- "[Cervantes y los sefarditas. El elemento israelita](#)", 8 de gener de 1914
- "[Kol Israel. Un periódico hispanoisraelita](#)", 3 de febrer de 1914
- "[Un acto transcendental. Conferencias del Dr. Yahuda](#)", 22 de març de 1914
- "[Las conferencias de Yahuda. Heine y Yehuda Ha-Levy](#)", 2 de maig de 1914
- "[Cervantes y los sefarditas](#)", 8 de septiembre de 1915
- "[El centenario de Cervantes. Invitación a los sefarditas](#)", 22 d'octubre de 1916